A bábjáték: a színjáték egy különleges formája

A bábjáték már régóta szórakoztat és fejleszt számtalan gyermeket és felnőttet a világ minden részén a kézügyességen át egészen a képzelőerőig. A következőkben szemezgetünk Staud Géza írásából, mely A kultúra világa című könyvben jelent meg. Reméljük ez a néhány bekezdés közelebb hozza az olvasóhoz e különleges „játékot”

„A színpad nemcsak élő személyek művészi alkotásának színhelye, megjelennek rajta szalmából csomózott, fából faragott, rongyból készített bábuk is. Nem olyan nagyok, elevenek és mozgékonyak, mint a valódi színészek, de ezek az élettelen kis figurák is mozognak és beszélnek, táncolnak és énekelnek, történeteket játszanak meg, mert mögöttük ott áll az ember, aki kezével irányítja őket, és életet lehel merev tagjaikba. Ez a különös színjáték, amely falusi házakban, vásári bódékban vagy ma már modern kis színházakban szórakoztatja a közönséget, és a felnőtt versenytársaihoz hasonlóan tapsokat arat: a bábjáték.

Az idők folyamán háromféle alapvető technika alakult ki a bábjátszásban. A legrégibb a keleti eredetű pálcás- vagy wayang-bábu, amelynek testrészeit hozzájuk erősített pálcikákkal közvetve alulról mozgatják. Ennek a bábunak az arányai megfelelnek az emberi test arányainak. A wayang-technikát alkalmazták kétdimenziós (árnyjátékok) és háromdimenziós bábjátékoknál is.

kép forrása: https://www.kagylokurt.hu/12993/kulturtortenet/muvelodestortenet/wayang-nagy-jozsefnek.html

Jóval később, a renaissance-korban, felülről, zsinórokkal mozgatott bábuk jöttek divatba, a tulajdonképpeni marionettek. Itt a bábu teste zsinóron lóg, s minden egyes mozgatható testrészéhez külön fonál vezet, amelyek a színpad fölött a közönség elől elrejtett bábjátékos kezében lévő kereszt alakú lécre vannak erősítve. A bábos egyik kezében tartja a lécet, másikkal a zsinórokat mozgatja. Ezek a marionettek is emberi testarányú bábuk.

kép forrása: https://free3d.com/3d-model/pinnochio-wooden-marionette-figure-rigged-7145.html

Legkésőbb fejlődött ki az úgynevezett kézibábu, melyet másképp kesztyűs bábunak, zsákbábuban, bibábónak is neveznek. Lényege, hogy csak a feje van szilárd anyagból kidolgozva, teste nincs, zsákszerű ruháját a fej nyaki részéhez erősítik. A bábjátékos közvetlenül, mechanikus áttétel nélkül mozgatja oly módon, hogy kezét, illetve ujjait a bábu fejébe és két karjába bújtatja. A kézibábu arányai erősen eltérnek az élő testétől.

kép forrása: https://pepita.hu/bab-jatekok-c1436/pluss-kabala-kezi-babu-vizilo-p5001206

A háromféle technikának természetesen számos változata van, az alapelv azonban mindig ugyanaz marad. Az egyes technikák meghatározzák a bábuk mozgási lehetőségeit s ezáltal a bábjátszás stílusának is döntő tényezői. A legnaturalisztikusabb, legélethűbb benyomást a zsinóros marionettek tudják kelteni. A kézi bábuk inkább

groteszk mozgás kifejezésére alkalmasak. A legművészibb hatást kétségkívül a pálcás bábuk különféle változataival érik el.

Eredete, társadalmi környezete, de főleg a bábjátszók társadalmi helyzete és célkitűzései szerint háromféle bábjátékról szoktunk beszélni.

Népi bábjátékon általában a parasztság körében élő teátrális szokásokhoz hasonló bábjátékot értjük. Falusi műkedvelők bizonyos „nevezetes" napokon alkalomszerűen játsszák, mint egyéb színjátékszerű szokásaikat.

A *vásári vagy mutatványos bábjáték* már hivatásos bábjátékosok produkciója. Ezek a vásárosokkal együtt vagy nyomában vándorló mutatványosok mesterségszerűen űzik a bábjátszást, főleg városokban működnek, s közönségük is a városi lakosság köréből kerül ki. A darabok tematikájában és éles társadalomkritikájában sokszor erősebben érvényesül a népi hang, mint a falusiak betlehemes játékaiban. Vásári bábjátékkal többnyire egész családok foglalkoztak, s a hivatás a bábukkal és a felszerelésekkel együtt apáról fiúra szállt.

Végül *művészi bábjátéknak* nevezzük egyes kiváló művészek tudatos irodalmi és művészi célkitűzéssel működő bábszínházait, amelyekben a sajátos technika egyéni mondanivalóval párosul."

forrás: A kultúra világa: A zene, a tánc, a színház, a film 2. kiadás, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1963